

ТРИ ОСНОВНИ ПРОБЛЕМА ПРЕД УЧЕБНИЯ ПРОЦЕС ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ В БЪЛГАРСКИТЕ ВИСШИ УЧИЛИЩА

Йордан Иванов¹, Бисер Цолов², Ваня Борисова³

¹ Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски", 1700 София

^{2,3} Национална спортна академия "Васил Левски", 1700 София

РЕЗЮМЕ. Анализират се три от основните проблеми, чието решаване води до повишаване качеството на учебния процес по физическо възпитание и спорт във висшите училища на България. Като такива се разглеждат: недостатъчния хорариум, оптимизирането на учебните програми и материално спортната база. Проведени са поредица от изследвания, при които са използвани анкетния метод, педагогически наблюдения и метода експертна оценка. Обект на анализа са 219 студенти от Университета.

THREE MAJOR PROBLEMS BEFORE THE PHYSICAL EDUCATION PROCESS AND SPORT AT THE HIGHER ACADEMIC ESTABLISHMENTS IN BULGARIA

Jordan Ivanov¹, Biser Zolov², Vania Borisova³

¹University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia

^{2,3}National Sport Academy "Vasil Levski", 1700 Sofia

ABSTRACT. Three of the major problems are analyzed and their resolve leads to higher quality of the Physical education process and sport at the Higher Academic Establishments in Bulgaria. Some of the problems are insufficient number of the academic hours provided on the curriculum, as well as improving of the curriculum and equipment of the sports centers. Number of researches is held, where the inquiry method, pedagogic findings and expert's assessment are used. Object of the analysis are 219 students from the University.

Проблемът¹ за повишаване ефективността на учебния процес по физическо възпитание и спорт става все по-сериозен през последните години. Той е продиктуван както от настъпилите промени в българското общество (политически, икономически, социални и демографски), дали сериозно отражение върху системата на спорта, така и от по-високите потребности за спортуване на младите хора. Това доведе до необходимостта усъвършенстването на системата за физическо възпитание и спорт във всичките ѝ подсистеми, в т.ч. в ученическия и студентския спорт, да стане задължителен компонент от политиката на държавата.

Едно от сериозните направления за положителна промяна, отразено в почти всички държавни документи в областта на спорта през последните десетина години, е свързано с необходимостта за повишаване на здравно-образователната и психо-социална роля на спорта в изграждането на бъдещите висшестипни. Изхождайки от тази позиция ние смятаме за много необходимо и актуално провеждането на специализирани изследвания за диференциране на основните проблеми с оглед повишаване ефективността на учебния процес по

"Физическо възпитание и спорт" в българските висши училища. Всъщност това бе и нашата основна цел.

За реализирането и ние проведехме поредица от изследвания (Иванов и Цолов, 19...; Иванов, Дисертация, 2004; Иванов и Цолов, 2003; Цолов и Иванов, 1998) в няколко посоки:

- изследване състоянието на проблема (теоретико-практическият опит) за обучението по физическо възпитание и спорт в българските висши училища (ВУ);
- провеждане на социологически проучвания (анкети и беседи) за установяване на интересите и потребностите на студентите за спортуване, както в уроците по физическо възпитание и спорт, така и в свободното време, и за проучване мнението на преподавателите по проблемите на учебния процес;
- наблюдение и собствена експертна оценка върху различни аспекти на учебния процес.

Обект на изследванията бяха студенти и преподаватели от МГУ "Св. Ив. Рилски", като резултатите бяха подкрепени с мнения на колеги от други ВУ и с впечатления от собствени наблюдения върху учебния процес в тях.

Поради ограничените възможности, с които разполагаме в настоящата статия, ще посочим три основни проблема, диференцирани от отговорите на 219 студенти (156 мъже и 63 жени от I и II курс) от МГУ "Св. Ив. Рилски", участващи в

¹ Проблемът за повишаване ефективността (усъвършенстване) на учебния процес по физическо възпитание и спорт във ВУ е многоаспектен, в съдържанието на статията ще говорим за три основни проблема, съпътстващи процеса и ограничаващи неговата ефективност.

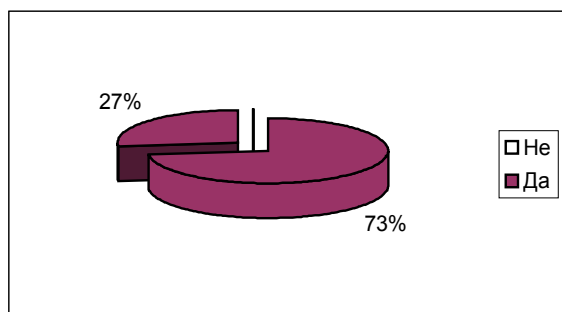
задължителната форма на обучение – групи по вид спорт (профилирано и общо спортна подготовка) и спортно усъвършенстване (анкетно проучване, проведено в периода януари – май 2004г.).

Първият и най-важен проблем е свързан с малкия (абсолютно недостатъчен) хорариум от задължителни часове, които академичните ръководства на отделните ВУ са отредили на учебната дисциплина “Физическо възпитание и спорт”. В учебните планове на повечето университети (МГУ “Св.Иван Рилски”, УАСГ, ЛТУ, УНСС, МУ и др.) за физическо възпитание и спорт са отделени само по едно занимание (2 учебни часа) седмично, като при това задължителната форма на обучение е само в I и II курс.

Този общ обем от часове (около 120 учебни часа), противоречи не само на по-високите потребности за спортуване на студентите, но и на изискванията на Закона за физическо възпитание и спорт (чл.25, ал.1), където е указано, че минималният хорариум от задължителни занимания за образователно-квалификационна степен “Бакалавър” е 240 часа. Проблемът “става още по сериозен като се има предвид, че в повечето ВУ няма строго регламентирана факултативна форма на физическо възпитание. Примерът на МГУ “Св. Иван Рилски” е приоритетен за ВУ, където студентите от III до V курс, желаещи да се занимават с физически упражнения и спорт, участват, само при разрешение от преподавателя, в групите със задължителна форма на обучение. Освен това в повечето ВУ не е въведена оценка по предмета, което води до понижена мотивация на студентите да посещават тези задължителни часове (Иванов, Дисертация, 2004).

Впрочем ето какво е мнението на анкетирания студенти от Минно-геоложкия университет относно въпроса “Считате ли, че сегашният хорариум от задължителни часове по Ф.В и спорт в МГУ “Св. Ив. Рилски” е достатъчен, т.е. в I и II курс по 1 занимание (по 2 учебни часа)”.

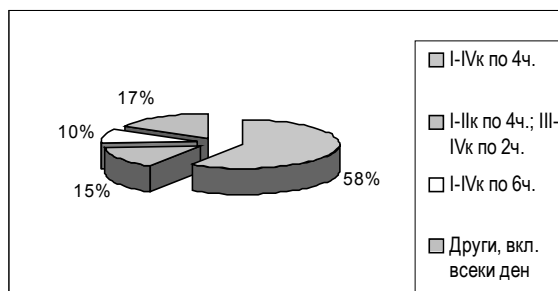
Значителната част от тях (73,2%) категорично отговарят с “Не” (фиг.1). Те посочват и своите предпочитания: “...как би трябвало да изглежда разпределението на заниманията по физическо възпитание и спорт в отделните курсове (задължителна форма на обучение)!”

Фиг.1. “Считате ли, че сегашният хорариум от задължителни часове по Ф.В и спорт в МГУ “Св. Ив. Рилски” е достатъчен, т.е. в I и II курс по 1 занимание (по 2 учебни часа)?”

От отговорите става ясно, че всичките 73,2% категорично са за увеличаване на обема от задължителни часове. Оформиха се три групи мнения (фиг.2). Преобладаващата част и от мъжете, и от жените (общо 58,9%) са на мнение,

че от I до IV курс (бакалавърска степен) учебната дисциплина трябва да е застъпена в учебния план в рамките на 4 учебни часа (2 занимания) седмично. Другата група - 14,8% смятат, че “Физическо възпитание и спорт” трябва да се изучава в I и II курс по 4 часа (2 занимания) седмично, а в III и IV – по 2 часа (1 занимание). Третата група – това са твърде разнообразни отговори в посока повече задължителни часове по предмета. 9,6% желаят по 6 часа (3 занимания) седмично, а от останалите 16,7 % има дори желаещи за спортни часове всеки ден.

Фиг.2. Предпочитания на студентите за хорариума от часове в отделните курсове.

Вероятно, както за нас, така и за катедрените и академичните ръководства на ВУ интересно и полезно ще бъде да е ясно кои са причините хорариумът от задължителни часове по физическо възпитание и спорт да не е увеличен досега и да не отговаря поне на задължителния минимум, регламентиран в ЗФВС. Впрочем този въпрос бе зададен както на студентите, така и на редица преподаватели, с които проведохме целенасочена беседа. Като цяло отговорите се обединиха около следните три основни причини:

- неразбиране (силно подценяване) от страна на академичните ръководства на ВУ на здравно-социалната (в т.ч. профилактична, рекреационна, лечебна и т.н.) роля на спорта в учебния труд и ежедневието на студентите.
- съществуващите до момента нормативни пречки (неясната стратегия на държавата в тази посока) за по-сериозно застъпване на физическите упражнения и спорта в учебния процес и свободното време на студентите.
- преимуществено пасивните позиции на катедрите по “Физическо възпитание и спорт” по този проблем и непоследователността им при изразяване на ясната позиция за увеличаване на обема от задължителни часове за отделните курсове.

Вторият сериозен проблем за повишаване ефективността на учебния процес по физическо възпитание и спорт във ВУ е свързан с острата необходимост от подобряване на учебните програми и тяхното съдържание, и на методиката (в т.ч. и на педагогическото майсторство на преподавателите) за провеждане на уроците. Това ясно проличава в отговорите на студентите от МГУ и особено на преподавателите, които диференцират този проблем като втори по важност.

Същността му се свежда до това, че в преобладаващата част от висшите училища преподавателите управляват процеса без предварително, научно-издържано планиране. Това води, в повечето случаи, те да не използват

рационален алгоритъм от средства и методи и да не спазват необходимите методическите изисквания за ефективно му реализиране. При провеждането на уроците голяма част от преподавателите разчитат предимно на опита си от миналото, както и на възможността си да импровизират, което в никакъв случай не е белег на професионално отношение към работата. От друга страна еднообразието на формите на занимания, липсата на познавателни елементи в провеждания учебен процес и като цяло отсъствието на двустранна връзка за ефективността на обучението (преподавател – студент, в т.ч. липсата в повечето ВУ на адекватен контрол – оценка по предмета) сериозно принижават академичния дух на преподаването. Естествено това не води до ефективно решаване на целта и задачите, стоящи пред физическото възпитание и спорта във висшите училища.

Третият основен проблем е свързан с материалната спортна база в българските университети. Лошото ѝ състояние, продиктувано от незаинтересования държавен подход относно регламентиране на нейния статут и установяване на собствеността ѝ, и липсата на финансови средства за укрепването и възстановяването на наличните спортни обекти, ползвани от университетите, създават сериозни пречки за ефективно провеждане на учебния процес по физическо възпитание и спорт със студентите. Решаването на този проблем изисква не само желание и усилия от академичните ръководства на ВУ, но и намеса на държавата - разработване и реализиране на национална програма за запазване и модернизиране на

спортната база, използвана за учебен процес от студентите.

Литература:

- Иванов, Ив. Физическо възпитание във ВУЗ. Теория и методика. С., Изд. УАСГ-УИК, 1996.
- Иванов, Й., Б. Цолов. Резерви за ефективизиране на учебния процес по физическо възпитание във ВУЗ (по материали от МГУ "Св. Иван Рилски"). С., Сб. "Личност, мотивация, спорт", бр. 4.
- Иванов, Й. Ефективност на пирамидално-състезателния метод в часовете по физическо възпитание (спорт по избор – футбол) в условията на висшите училища. Докторска дисертация, 2004.
- Иванов, Й., Б. Цолов. Проучване отношението на новоприетите студенти в МГУ "Св. Иван Рилски" към изучаване на предмета "Физическо възпитание и спорт". С., Сб. "Известия", 2003.
- Концепция за физическото възпитание и спорта в Република България. С., 1996.
- Сборник нормативни документи в системата на физическото възпитание и спорта в Република България. ДЦ "Авангард", С., 2004.
- Цолов, Б., Й. Иванов. Управление на учебно-тренировъчния процес по футбол във ВУЗ. С., "Информа интелект", 1998.

Препоръчана за публикуване от Катедра
„Физическо възпитание и спорт”, Хуманитарен департамент